



פרשת ויחי
תשפ"ו

גיליון 292

א לעבטיגער שבת

הארט השבת

מאת הרב יהודה צבי שפירא

לא דוחקים את השעה

פניני הפרשה

"ויחי יעקב בארץ מצרים" (מז כח)

הנה ידוע ד"עקב" רומז על מדרגה יותר נמוכה מ"ישראל". וזהו "ויחי יעקב בארץ מצרים" דגם בארץ מצרים, על האדם להתחזק בכל מה שיוכל לעשות טוב. ויעיוני ב'ליקוטי מוהר"ן' (תורה ל"ג) על הפסוק (קהלת ז'): "ביום טובה היה בטוב וביום רעה היה רעה", דבכל דרגה יש להכניס טוב אפילו אם זה במדרגה יותר קטנה. וזהו בכאן "ויחי יעקב" - לחיות את הטוב - לפי מדרגתו, דזהו: דרגת "יעקב" - "בארץ מצרים" גם במצרים ובגלותו.

ואפשר להוסיף דר"ת של "ויחי יעקב בארץ מצרים" הוא: "ביום", ע"ד פסוק זה 'ביום טובה היה טוב וכו'.

כן "יום" רומז על "אור", דגם במצרים יש להכניס אור וחיות.

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" (מ"ז, כ"ח)

"ויחי יעקב" כל חיותו ומעמדו של האיש הישראלי **"בארץ מצרים"** - בתוך מיצרי הגוף והנפש, ובכלל עבודתו בזה העולם, הוא בשלושה דברים שעליהם עומד העולם הכללי והפרטי, וכדברי חז"ל: (אבות א' א') "על שלשה דברים העולם עומד על התורה והעבודה וגמילות חסדים".

וזהו "שבע עשרה" שנה. גימטריא "טוב" רומז על "תורה", שאין טוב אלא תורה, "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו".

וארבעים ומאת שנה רומז על קול "תפילה" שכלול בה ק"מ קולות כמובא ב'ליקוטי מוהר"ן' (כ"ג ה') על הפסוק: קלני מראש קלני מזרועי. (עם הכולל) בגימטריא "מאה וארבעים".

שבע שנים כנגד ה"ז" מידות וספירות שהאדם צריך להידבק בהם להידמות לבורא. וכדברי חז"ל מה הוא רחום אף אתה רחום וכו' רמז על "גמילות חסדים".

"שים נא ידך תחת ירכי אל נא תקברני במצרים" (מ"ז, כ"ט)

פעמיים "נא", אפ"ל שבפעם הראשונה: "שים נא ידך תחת ירכי", משום חומרת השבוע כמובא בדברי חז"ל (גיטין ל"ה) בקפידת התורה בענין שבועה, גם על הנשבע לאמת.

וכן הוא במדרש (בבבא רבא כ"ב א') "א"ל הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי אפי' באמת". לכן היו צריך בקשה מיוחדת.

וה"נא" השני הוא על עצם הקבורה "אל נא תקברני במצרים" שידע את קשיי יוסף בתפקידו כמלך לעזוב את מצרים, ולקבור את אביו בארץ כנען.

כשאדם מקשר את 'הזמן והמקום' - 'למעלה מהזמן והמקום' - שמאמין שהכל מלמעלה, אזי יש לו פרנסה בשפע, כי הוא מקושר לשורש ההשפעות שנמשך מלמעלה על-ידי אמונתו ובטחונו בה'.

אבל כשהאדם מפריד בין הזמן והמקום, 'למעלה' מהם, הוא נתרחק משורש ההשפעות, וע"כ קשה לו למצוא פרנסתו, וזה בא לו בביגעה גדולה, כי הוא נמשך יותר אחר הצימצום, אחר המקום והזמן.

וזהו, 'כל הדוחק את השעה, השעה דוחקת', כי כל מה שנמשך אחר הזמן ביותר דוחק את השעה, הוא נאחז ונתקשר ביותר לבחינת 'זמן ומקום', ונתרחק מ'למעלה' מהם, וע"כ נתרחק משורש ההשפעות, וע"כ השעה דוחקת, 'השעה' דייקא, שנתקשר ביותר לבחינת שעה וזמן. וע"כ יש לו דחק יותר.

אך: 'וכל הנדחה מפני השעה נדחית מפניו', שמאמין שהכל מאתו ית', וכשיבוא זמנו יבוא פרנסתו בסיבה קלה, הוא מקושר ל'למעלה' מהזמן והמקום, וע"כ השעה נדחית מפניו, כי זוכה שיהיה לו פרנסה בזמן מועט ובקרב מקום. כי הוא סמוך ומקושר לשורש ל'למעלה' מהמקום והזמן.

עדיף להיות בעל חוב לעצמו מאשר לאחרים

ונסיים בדבריו ב'שיחות הר"ן' (קכ"ב), על חיסרון דחיקת השעה, שהאדם נעשה לפעמים בעל חוב, עד שהוא מוכרח להיות נוסע ומטוטל... שצריכים להסתפק במועט, ולהנהיג ביתו כפי השעה והזמן.

ואם נדמה לו שצריך מלבוש, או לאשתו ובניו, אף על פי שמוכרח לו, אל דחק השעה ללוות ולהקיף ולהיות בעל חוב, אף ימתין עד שיבוא עתו. וטוב לסבול דחק אפילו במזונות וכל שכן במלבושים ודירות וכו' ולא להיות בעל חוב. ומוטב שיהיה בעל חוב לעצמו, או לבני ביתו במלבושים, מלהיות בעל חוב לחנווני או לאחרים. כי בכל עניני פרנסה צריכין להמתין עד שיבוא עתו. כמו שכתוב: "עיני כל אליך ישרו ואתה נותן להם את אכלם בעתו".

בוודאי שעלינו לעשות חובתנו כלפינו ולביתנו, אך בל נעשה זאת בדחיקת השעה, נתאזר בהרבה סבלנות וכוחות של המתנה, ונמשיך מבוקשינו בתפילה ותחנונים, ובהרבה אמונה שהשפע משמים, נחכה ונתמין לכן ובעזרת השם בוא יבוא.



שירת הפרשה

האָספּו ואַגידָה... אָשֶׁר קָרָא... בְּאַחֲרִית הַיָּמִים
בְּמִדְבָּר עַל פֶּד - דְּבָרָיו כְּתוּבִים.

בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב לְגָלוּת הַיָּד וְנִסְתַּלֶּקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה
פִּי עַל פֶּן סוֹד הַגְּאֻלָּה נִסְתַּרְתָּ וְיִכְסְּסָה.

אֶל לֹו לְאָדָם לְדַחֵק אֶת הַשָּׁעָה מִפֶּד לְמִדָּם
וְזֹאת הִלְמוּד אָמֹר לְקִטְנִים וְגַם לְגְדוֹלִים.

כָּל הַדּוּחֵק אֶת הַשָּׁעָה - הַשָּׁעָה דּוּחֶקְתָּ חֲלִילָה
אֶף אִם הִישָׁעָה רְחוּקָה נִתְאַזֵּר בְּאִמּוּנָה וְהִתְמַתְּנָה.

השבוע אנו קוראים בפרשה את הפסוק: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". ובדברי ה'מדרש' - המובא ברש"י, שביקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, והתחיל אומר דברים אחרים.

ב'מדרש הגדול' כותב על כך: זה הוא שאמר הכתוב כבוד אלוקים הסתר דבר (משלי ה' כה). שני בני אדם נגלה להם הקץ ונתכסה מהן. ואלו הן יעקב ודניאל. יעקב דכתיב 'ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', ונתכסה ממנו. ואמר: 'ראובן בכורי אתה'. דניאל דכתיב: 'ואתה דניאל סתום הדברים וחתום הספר עד אין קץ' (דניאל יב). רבנן אמרי: שלש פעמים הוא אומר ב'שיר השירים': "השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה". אחת; שלא תמרדו באומות. ואחת; שלא תגלו את הקץ. ואחת; שלא תדחקו את הקץ, אלא 'אם יתמהמה חכה לו כי בוא יבוא לא יאחר' (חבקוק ב' ג).

תוכחת יעקב על דחיקת השעה

בדברי מוהר"ל (ליק"ה גזילה ה') על דחיקת השעה בפרשייתנו: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". שבתחילה סבר יעקב שכבר הגיע העת לגלות להם הקץ, ונסתלקה ממנו שכינה על שביקש לגלות את הקץ, שאז הבין שאי אפשר לדחוק את השעה בשום דבר, ובפרט בעניין הקץ האחרון... שזה נעלם מכל הצדיקים, ואפילו הצדיקים היודעים בזה קצת אסור לגלות, כי ליבה לפומא לא גליא, ואז הבין גודל הפגם של הדוחק את השעה אפילו אצל צדיקים גדולים.

ולכן כשהתחיל להוכיח את ה'השכטים', העיקר היה בעניין דחיקת השעה, שאמר לראובן: "פחז כמים אל תותר". שהלך בחיפזון ובהלה גדולה ובלבל יצועי אביו... כי ראובן היה בוודאי צדיק גדול, וכשארז"ל: כל האומר ראובן קטא אינו אלא טועה. רק שהפגם שלו היה שקינא קנאת אמו כשרז"ל, ועיקר הפגם שדחק את השעה... עד שאיבד ע"ז הכהונה והמלכות. גם שמעון ולוי שמכרו את יוסף, היה בפגם זה של דחיקת השעה במכירת יוסף, שראו שמביא את דיבתם רעה אל אביהם, וראו שיצאו ממנו ירבעם ואחאב, ע"כ לפי דעתם רצו להרגו, וכוונתם היה בשביל תיקון העולם... וכן שאר סבורות של טעות שהיה להם בזה. כי בוודאי היו צדיקים גדולים אך שגו בזה, בדחיקת השעה. וזהו שהוכיחם: שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם. כלי חמס דיקא, בחינת חמס וגזל, פגם של דחיקת השעה, של חמס וגזל לפני הזמן.

כל הדוחק את השעה - השעה דוחקתו

ועל חומרת דחיקת השעה, נוכל ללמוד מהמובא (ברכות דף סד): "כל הדוחק את השעה השעה דוחקת", וברש"י: כגון אבשלום שביקש למלוך בחזקה, והוא מת קודם זמנו. אך "כל הנדחה מפני השעה, השעה נדחית מפניו", שמי שאינו דוחק את השעה לבקש שררה לעצמו, שעת מיתתו נדחית, ונסופות לו שנות חיים מחמת כן. (ויעו"ש עוד ע"כ).

כשאין דוחקים השעה מתחברים למעלה מהזמן
בליקוטי הלכות (ריבית ג א) מבאר בשורש העניין של דחיקת השעה, לעניין שפע הפרנסה, בהסבירו:

הַמִּשְׁךְ פְּנִינֵי הַפְּרָשָׁה

סיפורים מאירים

סיפורי פרשה במשנת רביה"ק מוהר"ן מברסלב ותלמידיו ז"ע

"ויברך אותם איש אשר כברכתו בך אותם" (בראשית מט כח)

ברכתו של רבינו

עם חתונתה של שרה – בתה השנייה של רבינו קשור סיפור מופלא: במדודיבקה התגורר יהודי נגיד, שנתברך בעשירות מופלגת, רבי מאיר שמו. ביתו בנוי כארמון לתלפיות, מקושט בכל מיני קישוטים ובכל אוצרות יקר, זהב וכסף ופנינים, ולפנים מהבית – גנים ובוסתנים, עצי פרי ושושני ורדים. אך עם כל הפאר והעושר לא נהנו רבי מאיר ואשתו מיגא מחייהם כלל, וזאת בגלל שחשוכי בנים היו. דמעות כמים שפכה העקרה על שברונה. "מה לי עושר, מה לי פאר!" – הייתה ממרמרת בתפילתה – בן אחד לו זכיתי לחבוק בזרועותי, עדיף היה בעבורי על כל הון דעלמא... רבי מאיר ואשתו העריכו מאוד את רבינו, ומדי פעם נסעו אליו שזוכרים לטובה, וייושעו בזרע של קיימא... ויהי היום, כאשר גדשה סאת ייסוריה מבלי יכולת שאת, קמה האשה ונסעה אל רבינו. היא פרצה לחרור של רבינו ברוח סערה, החלה לילל ולבכות לגנוח ולצעוק כי חייה אינם חיים. יותר לא תוכל שאת...

רבינו הקשיב לקולה הבוכה והחל לסובב בחדר אנה ואנה. מדי רגע ורגע החלו פניו הקדושים לשנות גווניהם עד שהפכו להבים כעין האש. האשה נרעדה ונשתקה. פניו הקדושים כחד משרפי מעלה החרידו אותה. לו יכלה, הייתה שוכחת בקשתה ונמלטת מן החדר להציל את נפשה. אך היא כמו כבולה למקומה, כבול עץ עמדה נחרדת עד עמקי נפשה.

לבסוף עצר רבינו במקום שעצר ונענה: אם היא מוכנה לוותר על עושרה הגדול היא תזכה לבן. אך וויתור על העושר יהיה בתכלית. כל כך תתדלדל – דיבר רבינו חדות – עד שלא יהיה אצלה אלא טלית קטן אחד עבור בנה, וכשתבוא לכבס טלית קטן זו, יהא על הילד להמתין, כי אחרת ללבוש לא תהיה לו... האשה ששמעה את דבריו הברורים מפי הצדיק, לא היססה והשיבה על אתר כי היא מקבלת על עצמה את הכל ובלבד להיושע בפרי בטן. ברם רבינו לא קיבל את הסכמתה מבלי שתשאל מקודם את בעלה, ואם גם הוא מסכים לתנאי – יזכו לבן זכר חי וקים.

הבעל רבי מאיר הסכים גם הוא ללא היסוס. כאשר מיהרה האשה להביא את הסכמת בעלה, נתברכה מפי רבינו בן. לאחר שנים, כאשר נסע רבינו לחתן את בתו שירקה עם רבי יצחק אייזיק, נסע לחתונה למדודיבקה דרך העיר קריימנצ'וק. כאשר נכנס לבית המדרש המקומי פגש רבינו בבנה של רבי מאיר, שנולד על ידי ברכתו. רבינו בחן את הילד בתלמודו, וכאשר סיים לבחנו נענה רבינו ואמר: "אוי חבלי! אוי חבלי! לאחר שרבינו עזב את בית המדרש, מיהר הילד לביתו וסיפר לאמו את הקורות עמו בבית המדרש. כאשר סיים הילד לספר בתמימות את דבריו האחרונים של רבינו החל ליבה להלוט בעוז, מצב רוחה נעכר, ליבה ניבא לה משהו לא טוב.

שעת בין הערבים הייתה, הילד אכל את ארוחתו והלך לשכב על יצועו, ולמרבה הצער שבק חיים באותו לילה, וחרמנו ליצלן. אמו המזועזעת וההמומה, לא ידעה נפשה מרוב צער ושברון לב, היא הסתגרה בחדרה, ולא חפצה לראות או לדבר עם איש.

כאשר הגיע רבינו למדודיבקה לחתונה, ביקר גם בביתו של רבי מאיר. אשתו השכולה בשמעה כי רבינו בא לביתה, יצאה מחדרה התנפלה לרגלי הצדיק, והחלה לשפוך לפניו את מר ליבה.

להפתעתה הרבה אמר לה רבינו, כי רוצה הוא כי חתונת בתו תתקיים בין כותלי ביתה, והיא עצמה תנהג כמחותנת.

האשה, שצדקנית הייתה והתבטלה לגמרי לצדיק ולעצותיו, הסירה אבלה מעליה, במו ידיה החלה להכין את ביתה שיתאים לצרכי החתונה. היא ערכה את סעודת המשתה ברחבות, וסייעה בידי הכלה להתכונן לחופה, כאילו הייתה אמה לכל דבר.

בחתונה נהגה כמחותנת, וגם העניקה לזוג הצעיר מנורה עשויה זהב טהור. מיד לאחר הנישואין שלח רבינו והודיע לאם השכולה כי בקרוב יולד לה בן, שתקרא שמו בישראל נחמן, ומכיוון ששמה מיגא, יהיה שם בנה הנוול נחמן בן מיגא, כשמו עצמו, הרבי הבטיח לה, כי כפי שהוא הנו חידוש בדרכו שלו, כן יהיה הילד הנועד חידוש בענייניו.

הרבי ציוה להשגיח היטב על הנער, ולהמציא לו מניקת שתאכילהו בקדושה ובטהרה, אף אמו תנהג בו בקדושה ובטהרה, כי ילד זה מצוין ומיוחד יהיה.

לתקופת השנה נולד הבן המבוסס לאמו, ותקרא שמו בישראל נחמן, אותו מסרה למניקת בהזירה אותה את אזהרותיו של רבינו, ברם המניקת משום-מה לא השגיחה בכך, ולא טיפלה בילד בטהרה מוחלטת. בהיותו הדבר לפיגא, נסעה אל רבינו ושאלה לדעתו, אם לחפש מניקת אחרת עבור בנה. רבינו השיב. כי עכשיו הדבר כבר אבוד, מכיוון שהתנאים לא התקיימו כבר לא יהיה ילד זה חידוש, ברם הוא האריך שנים הרבה.

יירדם מיד

ידוע היה ברכתו המיוחדת שביד רבינו את מוהר"ני, שהועיל לו מאוד מאוד לעבודת השם. וכך הייתה ברכתו: שבעל עת שירצה לישן ולהירדם, יוכל מיד להירדם ללא שעות.

ואכן כברכתו של צדיק כן היה, שתיכף ומיד שהניח רבי נתן את ראשו עבור השינה נרדם מיד, ואפילו כשנתמהמה בשנת הלילה ורצה לישן מעט כדי לקום ולהתעורר בעת צחות לילה, תיכף כשהניח את ראשו לישן, נרדם וישן מיד.

מן המצור ההוא: ישיב הקצרים | התמדת התורה של רבי נתן מברסלב

לְדִים קָרִים! הַשְּׁבוּעָה הַיּוֹם הַיִּאֲרָצִיט שֶׁל הַצַּדִּיק רַבִּי נֶתָן מִבְּרֶסְלֵב, תִּלְמִידוֹ הַגָּדוֹל וְהַנָּאֵמָן שֶׁל רַבְּנֵי נֶחֱמָן מִבְּרֶסְלֵב.

ידוע היה רבי נתן מאוד בשמירת זמנו היקר. היה עושה כל דבר בזריזות גדולה בכדי שישפיק ללמד הרבה בימי חייו, לבד משאר העבודות הקדושות בעבודת השם, והשפעתו לרבים. ואכן זכה רבי נתן לנצל היטב ימי חייו בלמוד התורה בהתמדתו הגדולה עד למאוד, והיה מסים כל שנה את כל הש"ס והשלחן ערוך, ועוד הרבה ספרים קדושים כפי שרבונו צוה עליו ללמד. בן זכה לחבר את ספרו הגדול "לקוטי הלכות" המבססים על כל ארבעה חלקי שלחן ערוך, שחידש בהם על-פי תורתו של רבנו מלוקטי מוהר"ן. שמונה פרקים מלאים וגדושים בהזיקים והתעוררות לעבודת השם, משולב בחידושים עמקים מכל חלקי תורתנו הקדושה. מעניין לצון שביום פטירתו ממש, עשה סיום על כל השלחן ערוך הגדול, עם כל הפרושים. בן בקש שיתנו לו לפני פטירתו ספר ה"תנ"ך" – שיקראו 'כל טוב' – ללמד בו.

מפאן נוכל ללמד – גם אנו לשאף ולקרוא שיהיה לנו "חלק" בכל דברי תורתנו הקדושה, גם ספרים ולמודים הנראים לנו קשים, וגם למודים קלים. זכותו יגן עלינו אמן.

"ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים" (מ"ח, א')
"עמר" (עם הכולל) בגימטריא מאה ועשרים – רמז על ימי שני חיי האדם. עיקר חייו של האדם אלו בניו, כדבריהם (ב"ב קט"ז): שדוד שהשאיר בן כמותו לא נאמר בו מיתה, שכל המשאיר בנים אינו מת. וזהו המשכו של פסוק: **"את מנשה ואת אפרים"**, **"מנשה"** רומז על מיתה, לשון **"שכחה"** – **"גזירה על המת שישתכח מהלב"**. **"אפרים"** רומז על המשך החיים. שאף שהאדם מת – **מנשה**, אך בכל זאת יש לו את מהותו של **"אפרים"** שהוא ממשיך חיותו, וכדברי חז"ל (ב"ב קט"ז): על הפסוק **"אשר אין חליפות למו"** שעי' שמשאיר בן – **חיותו נמשך בזה העולם**.

"אשר נתן לי אלוקים בזה" (מ"ח, ט')
 גימטריא ארבעה עשר. יוסף רימז לאביו, שלבד מ"ב שבטים, ניתוספו ונכללו גם שני בניו, **מנשה ואפרים** – בין כלל שבטי ישורון.

"וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה" (מ"ח, ט')
 מי אלה בגימ' **"אלוקים"** – גבורה וחוזק, בזכות מה זוכים ל"בני יוסף", למידת הקדושה והיסוד, רק בכח הגבורה והמסירות נפש, וכמאמרם (תמיד לב): **הרוצה לחיות, ימית את עצמו**. לעולם יגביר אדם יצ"ט על היצר הרע.

"ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות" (מ"ח, י')
 לכאורה קשה כפל לשון זה, הרי כבר כתוב בהמשך: **"לא יוכל לראות"**, ובכלל יש להבין מהו לשון **"כבדו"**.

ואפשר לומר בהקדם ע"פ פירושו של תרגום אונקלוס: **"ועיני ישראל יקר"** לשון **חשיבות ויקר**, שאדרבה עיניו נתייקרו ונתעלו, בסוף ימיו. ובסמיכות לכך דבריהם (שבת קנב): **זקני תלמידי חכמים שמזקינים דעתם מתישבת עליהם**. וזהו: **"עיני ישראל כבדו מזקן"**. **עינים** רומזים לחכמה – **ותפכחנה עיני שניהם** ע"ש החכמה נאמר (עיני ליקוטי מוהר"ן כז) – **שחכמתו ודעתו נתעלה ונתייקר**.

"יששכר חמר גרם" (מט יד)
 בדברי הקדושת לוי, שעיקר השכר המגיע לאדם הוא מחמת שרגל מנעוריו בתאוות הגופניות, כי בנפש השכל זוכה אחר י"ג שנים של שקיעה בתאוות, וכשמשר בתאוות הגשמיות ועובד את ה' – מגיע לו שכר. אבל למי שאין תאוות החומריות לא מגיע לו שכר. וזה **"יששכר חמר גרם"** – אותיות יש-שכר, פירוש: החומריות שהוא משוקע בה מזכה אותו בשכר.

ואפ"ל בדבריו: בתבנת **"גרם"** – מלשון **"גרמא"** – ש'חמור' – החומריות – הוא זה שגורם לו לשכר. כדבריו. בן אפ"ל, ע"פ דברי התרגום **"אונקלוס"** על **"חמר גרם"** עתיר בנכסין, ששבירת החומריות מזכה אותו לשכר. וכדבריו.

"ויישם בארון במצרים" (מט יז)
 (בראשית נ"א) – שמות א' א' – **"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה"**

אפשר לחבר סיום ספר בראשית עם התחלת חומש שמות, שאף גם שאדם נמצא בתוך גשמיותו וירידתו – **"בארון במצרים"**. העצה לכך היא: **"ואלה שמות בני ישראל"** ששים רבוא נשמות ישראל כנגד אותיות התורה (זהו חדש שיר השירים) – שהיא כולה שמותיו של הקב"ה. שבכוח התורה הקדושה יוצאים בני מכל מצרימה ברו"ג. וזהו: **"ואלה שמות הבאים מצרימה"** שהתורה הקדושה מאירה לאדם גם בתוך מצרים, בתוך כל מעבריו וטומאתו.

אם אפ"ל ש"שמות בני ישראל" מרמז על האחדות והתכללות, שבכחם ובזכותם להוציא את עם ישראל ממצרימה, מתוך הארון, ומתוך מצרים, כמבואר באריכות בדברי חז"ל ובספה"ק על מעלת האחדות וההתכללות.

זִית רֶאִיָּה <<



בידנו
האפשרות
להחליט
באיזה צד
לבחור
ולהסתכל
בצד המגדיל
או המקטין...